

**Az alapvető jogok biztosának
Jelentése
az AJB-6263/2013. számú ügyben**

Előadó: dr. Varga Éva Csilla

Az eljárás megindulása

A panaszos sérelmezte, hogy a Balassagyarmati Fegyház és Börtönbe való befogadásakor nem ismertették vele jogait, kötelességeit, az intézet házirendjét pedig csak egy hónappal később – az ügyészi meghallgatását követően – kapta kézhez. Kérte váltóruházat biztosítását, szabadulásáig, azaz másfél hónapig azonban ugyanazt a ruhát kellett viselnie. Kapcsolattartó személy és pénz hiányában ügyeinek intézése, beadványok elkészítése is gondot okozott számára.

Kifogásolta azt is, hogy a Büntetés-végrehajtás Központi Kórházában (a továbbiakban: Bv. Kórház) hiába kérte a nevelőjétől beadványainak, hivatalos leveleinek a továbbítását, kérését – különböző indokokra hivatkozva – elutasította. A panasz alapján felmerült az élethez és az emberi méltósághoz, valamint a jogbiztonság követelménye és a tisztességes eljáráshoz való jog sérelmének gyanúja, ezért – az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény 20. § (1) bekezdése alapján – vizsgálatot folytattam. Annak során tájékoztatást kértem a büntetés-végrehajtás országos parancsnokától.

Az érintett alapvető jogok

- A jogállamiság elvéből fakadó jogbiztonság követelménye: „*Magyarország független, demokratikus jogállam.*” (Alaptörvény B) cikk (1) bekezdés)
- Az élethez és az emberi méltósághoz való jog: „*Az emberi méltósághoz való jog sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.*” (Alaptörvény II. cikk)
- A tisztességes eljáráshoz való jog: „*Mindenkinek joga van ahhoz, hogy ügyeit a hatóságok részrehajlás nélkül, tisztességes módon és ésszerű határidőn belül intézzék.*” (Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdés)

A megkeresett szerv válasza

A panaszos a Balassagyarmati Fegyház és Börtönben történt befogadását követően, 2013. április 19-én nevelőjével kitöltötte a Befogadási Adatlap című nyomtatványt. A nevelő a fogvatartottat a jogairól és kötelezettségeiről, valamint a Házirend előírásairól is tájékoztatta, amit a panaszos aláírásával igazoltan megértett. A fogvatartottak a Házirend előírásaihoz hozzáférhetnek a fogvatartotti könyvtárban, illetve a nevelőknél is érdeklődhetnek annak tartalmáról. A Házirend a zárkakban is biztosított, azonban azt a zárkaközösségek rendszeresen megrongálják, dohányzási célra felhasználják. Folyamatos pótlásuk problémát okoz az intézetnek.

Az intézet biztosította az alapvető tisztálkodáshoz szükséges felszereléseket a panaszos részére, azok átvételét aláírásával igazolta. A ruházat pótlásáról fogvatartotti segítség terhére intézkedtek – ahogy erről a Nógrád Megyei Főügyészséget is tájékoztatta korábban az intézet – azonban a panaszos szabadlábra helyezése miatt az végül nem realizálódott.

A fogvatartott az intézetben való tartózkodása alatt több hatósághoz, személyhez (Balassagyarmati Járásbíróság, kirendelt védő, Nógrád Megyei Főügyészség, Balassagyarmati Törvényszék) kérte számos beadványának továbbítását, melynek elősegítése érdekében nevelője, illetve az intézet fegyelmi és nyomozótisztje a szükséges eszközöket biztosította. A fogvatartott a szabadlábra helyezését követően kifejezésre juttatta, hogy fogva tartásának körülményeivel elégedett volt. A panaszos 2013. május 14-től nem vett magához ételt. Az étkezés megtagadását 2013. május 26-án felfüggesztette.

Az általános egészségügyi állapotában bekövetkező esetleges változások kontrollálása érdekében minden nap egészségügyi vizsgálaton, többek között vércukorszint-, illetve testsúlymérésen vett részt. Ez utóbbi vizsgálat alkalmával megállapították, hogy testsúlycsökkenése a befogadása óta eltelt időszakban 4,5 kilogramm volt. Szilárd táplálékot nem, kizárólag folyadékot (víz, kávé, tea) fogyasztott. Ezért az intézet orvosa kezdeményezte a fogvatartott – kivizsgálás céljából való – Bv. Kórházba szállítását, hogy ne alakuljon ki esetleges maradandó egészségkárosodása, A 2013. május 27-ei átszállítása ellen a körszállítást megelőző munkanapon panaszt nyújtott be, amelyet 2013. május 24-i dátummal látott el. Azt azonban távolléte okán a Fogvatartotti Alrendszerben nem lehetett rögzíteni. A fogvatartott 2013. május 31-én, pénteken érkezett vissza a bv. intézetbe, majd 2013. június 3-án, hétfőn a rendelkezési jogkör gyakorlója a panaszost szabadlábba helyezte. A fogvatartottat a Bv. Kórházban a Bajmegállapító Osztály 11. számú kórtermében helyezték el. Ottani nevelője 2013. május 29-én rögzítette a nyilvántartásban a panaszos beadványának a Legtöbb Ügyészre való továbbítására irányuló kérelmét.

A kérelmet a Fiatalkorúak Büntetés-végrehajtási Intézetének Nyilvántartási Osztályára (a továbbiakban: Osztály) továbbították, tekintettel a két bv. szerv (Bv. Kórház és Fiatalkorúak Büntetés-végrehajtási Intézete) között fennálló közös igazgatási szakterületi ügyintézésre. Az átadásnak dokumentált nyomát nem találták és a beadvány az Osztály kimenő postakönyvében sem szerepelt. A Fiatalkorúak Büntetés-végrehajtási Intézetében minden körlet vezető-nevelőjének van rendszeresített füzeté, amelyben az iratok átadásának tényét rögzítik és az Osztály munkatársa aláírásával, illetve dátummal igazolja annak átvételét. A Bv. Kórház esetében ilyen füzetet nem rendszeresítettek, így amennyiben a beadványt továbbították, azt csak a kimenő postakönyvben ellenőrizhették. A panaszos fogvatartottal kapcsolatban kimenő levélre vonatkozó bejegyzés azonban a postakönyvben nem volt fellelhető. Ezért a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka – saját hatáskörében – utasította a Büntetés-végrehajtás Központi Kórházának vezetőjét a fogvatartotti beadványok szakszerű kezelésére és a kérelmek nyomon követhető intézésére.

A vizsgálat megállapításai

1. A hatásköröm tekintetében

A feladat- és hatáskörömet, valamint ennek ellátásához szükséges vizsgálati jogosultságaimat az Ajbt. határozza meg. Az Ajbt. 18. § (1) bekezdés f) pontja szerint a rendvédelmi szerv az alapvető jogok biztosja által vizsgálható hatóságnak minősül. A büntetés-végrehajtási szervezetről szóló 1995. évi CVII. törvény 1. § (1) bekezdése szerint a büntetés-végrehajtási szervezet állami, fegyveres rendvédelmi szerv, vagyis vizsgálati lehetőségem a Balassagyarmati Fegyház és Börtönre, valamint a Büntetés-végrehajtás Központi Kórházára kiterjed.

2. Az érintett alapvető jogok tekintetében

Az Alaptörvény B) cikkének (1) bekezdése szerint *Magyarország független demokratikus jogállam.* Az Alkotmánybíróság több határozatában megfogalmazta, hogy a jogállam nélkülözhetetlen eleme a jogbiztonság. A jogbiztonság az állam [...] kötelességévé teszi annak biztosítását, hogy a jog egésze, egyes részterületei és az egyes jogszabályok is világosak, egyértelműek, működésüket tekintve kiszámíthatóak és előreláthatóak legyenek a norma címzettjei számára. A jogbiztonság tehát nem csupán az egyes normák egyértelműségét követeli meg, de az egyes jogintézmények működésének kiszámíthatóságát is. Ezért alapvetőek a jogbiztonság szempontjából az eljárási garanciák. Csak formalizált eljárás szabályainak követésével keletkezhet érvényes jogszabály, csak az eljárási normák betartásával működnek alkotmányosan a jogintézmények.¹

¹ 9/1992. (I. 30.) AB határozat

Az alanyi jogok és kötelezettségek érvényesítésére szolgáló eljárási garanciák a jogbiztonság alkotmányos elvéből következnek. Megfelelő eljárási garanciák nélkül működő eljárásban a jogbiztonság szenved sérelmet.

Az Alkotmánybíróság értelmezése szerint a jogállamiság egyik alapvető követelménye, hogy a közhatalommal rendelkező szervek is csak a jog által meghatározott keretek között fejthetik ki a tevékenységüket.²

Az Alaptörvény II. cikke alapján *az emberi méltóság sérthetetlen, minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz.* A korábban irányadó és az Alaptörvény hatályba lépését követően is hivatkozási pontot jelentő alkotmánybírósági gyakorlat az emberi méltósághoz való joggal kapcsolatosan arra hívja fel a figyelmet, hogy a méltóság az emberi élettel eleve együtt járó minőség, amely oszthatatlan és korlátozhatatlan, s ezért minden emberre nézve egyenlő.

Az Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdése szerint *mindenkinek joga van ahhoz, hogy ügyeit a hatóságok részrehajlás nélkül, tisztességes módon és ésszerű határidőn belül intézzék.* A hatóságok törvényben meghatározottak szerint kötelesek döntéseiket indokolni. „*A tisztességes eljárás olyan minőség, amelyet az eljárás egészének és körülményeinek figyelembevételével lehet megítélni.*” (Lásd: 6/1998. (III.11.) AB határozat, 14/2004. (V.7.) AB határozat)

Az Alkotmánybíróság leszögezte azt is, hogy a tisztességes eljáráshoz való jog abszolút jog, amellyel szemben nem létezik mérlegelhető más alapvető jog, mert már maga is mérlegelés eredménye.³

Álláspontom szerint a jogállamiság és az abból fakadó tisztességes eljárás követelményének nem csak a szabályozási szinten, hanem a jogalkalmazó szervek mindennapi gyakorlatában is folyamatosan érvényesülnie kell.

A közvetlen alkotmányi garanciák *gazdaságossági és célszerűségi okokból*, az eljárás egyszerűsítése vagy az időszerűség követelményének érvényesülése címén *sem mellőzhetők.* [11/1992. (III. 5.) AB határozat, ABH 1992, 77, 84-85.; 49/1998. (XI. 27.) AB határozat, ABH 1998, 372, 376-377.; 5/1999. (III. 31.) AB határozat, ABH 1999, 75, 88-89.; 422/B/1999. AB határozat, ABH 2004, 1316, 1320, 1322.] Már több ombudsmani jelentés is hangsúlyozta, hogy különösen nagy súlya van ennek a tételnek akkor, amikor az adott eljárás eleve alapjog-korlátozásra, *szankció kiszabására vagy jogkorlátozó intézkedés meghozatalára irányul.* A jogbiztonság követelménye és a tisztességes eljáráshoz való jog – a közhatalmi tevékenység korlátaiként – önálló alkotmányjogi normaként érvényesülnek: gátját képezik a garanciális szabályok szándékolt félretételének, félreértelmezésének, a kiszámíthatatlanság okozta jogsérelmek bekövetkezésének.

3. A vizsgálat érdeme tekintetében

A) A panaszos fogva tartásának körülményei

Az R. 24. § (2) bekezdése értelmében az elítélt részére az elhelyezését követő huszonnégy órán belül át kell adni a szabadságvesztés végrehajtásának a rendjéről, a jogairól és a kötelezettségeiről szóló tájékoztatót, az intézet házirendjét.

Az R. 250. § (2)-(3) bekezdései szerint, ha az előzetesen letartóztatottnak nincs megfelelő saját ruhája, lehetővé kell tenni, hogy azt a letéti pénzből megvásárolja, vagy a csomagküldésre jogosultaktól megkérje. Amennyiben a saját ruházat ily módon nem biztosítható, az intézet az előzetesen letartóztatottat – segélyként – az évszaknak megfelelő polgári ruházattal látja el.

² 56/1991. (XI.8.) AB határozat

³ 14/2004. (V. 7.) AB határozat

A rendelkezéseimre bocsátott adatok és dokumentumok alapján megállapítottam, hogy a panaszos a jogairól és kötelezettségeiről, valamint a Házirend tartalmáról – befogadásakor – a nevelőjétől tájékoztatást kapott, mely körülményt a befogadási adatlapon aláírásával igazolta. Az intézet biztosította számára a tisztálkodási szereket is, amit ugyancsak aláírt. Gondoskodtak a fogvatartott ruházatának cseréjéről is, azonban szabadulása miatt a váltásruhát már nem vehette át. A fogvatartott kapott papírt és íróeszközt levelei, kérelmei elkészítéséhez, amelyet alátámaszt az a körülmény, hogy fogva tartása időtartama alatt több beadványának továbbítását is kérte.

Mindezekre tekintettel megállapítom, hogy a Balassagyarmati Fegyház és Börtön tájékoztatási kötelezettségének eleget tett, a fogvatartott számára biztosította levelezése tárgyi feltételeit és intézkedett váltásruházat beszerzésére is. Az intézet a fogvatartott jogait és érdekeit szem előtt tartva járt el, fogva tartása körülményei tekintetében alapvető jogokkal összefüggő visszasságot nem okozott.

B) A panaszos levelének továbbítása

Az R. 85. § (1) bekezdése értelmében az elítélt által írt levelet legkésőbb a második munkanapon továbbítani, illetve kézbesíteni kell.

A fogvatartott 2013. május 29-én, a Bv. Kórházban kérte beadványának továbbítását a Legfőbb Ügyészségre, melyet a nevelője rögzített is a vonatkozó nyilvántartásban. A levél postára adását igazoló bejegyzés azonban nem volt a Bv. Kórház kimenő levelek nyilvántartására rendszeresített postakönyvében, és a nevelő sem tudta igazolni a levél Nyilvántartási Osztályra történő átadását. Mindebből arra lehet következtetni, hogy a panaszos levelét a legfőbb ügyészi szervnek nem kézbesítették.

Megállapítom, hogy a Büntetés-végrehajtás Központi Kórháza azzal, hogy a fogvatartott beadványát nem továbbította annak címzettjéhez, a jogbiztonság követelményével, valamint a tisztességes eljáráshoz való joggal összefüggésben visszasságot okozott.

Intézkedésem

A fogvatartott beadványa továbbításának elmaradása tárgyában jelentésemben feltárt mulasztás ellenére, különös figyelemmel arra, hogy *a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka* – már a megkeresésem alapján – utasította a Büntetés-végrehajtás Központi Kórházának vezetőjét a fogvatartotti beadványok szakszerű kezelésére és a kérelmek nyomon követhető intézésére – azzal egyetértve – külön intézkedést nem kezdeményeztem.

Budapest, 2014. január

Székely László sk.

Melléklet: Az alkalmazott jogszabályok

5/1998. (III. 6.) IM rendelet a fogvatartottak egészségügyi ellátásáról (Er.)

4. § (3) A fogvatartott egészségügyi ellátása visszautasításával kapcsolatos önrendelkezési joga - a saját és a közösség egészségének védelme érdekében -

- a) veszélyeztető, illetve közvetlen veszélyeztető állapot fennállása esetén,
- b) életveszélyes állapot, valamint várhatóan maradandó egészségkárosodás elhárítása miatt,
- c) közegészségügyi-járványügyi érdekből,
- d) törvényben meghatározott esetekben korlátozható.

6/1996. (VII. 12.) IM rendelet a szabadságvesztés és az előzetes letartóztatás végrehajtásának szabályiról (R.)

Az elítélt jogainak és kötelezettségeinek az ismertetése

24. § (2) Az elítélt részére az elhelyezését követő huszonnégy órán belül át kell adni a szabadságvesztés végrehajtásának a rendjéről, a jogairól és a kötelezettségeiről szóló tájékoztatót, az intézet házirendjét,

valamint ki kell oktatni a legfontosabb balesetvédelmi és tűzvédelmi előírásokra. Ha az elítélt írni, olvasni nem tud, a tájékoztatást szóban kell elvégezni, és annak megtörténtét az elítélt jelenlétében, két tanú aláírásával, írásban kell rögzíteni.

- (3) Az intézetnek biztosítani kell, hogy az elítélt az (1)-(2) bekezdésekben meghatározott tájékoztatók tartalmát megismerhesse, ennek érdekében meg kell adni a szükséges segítséget és a folyamatos tájékozódás lehetőségét.

A levelezés

85. § (1) Az elítélt által írt, illetve a részére érkezett levelet - ha jogszabály másként nem rendelkezik - legkésőbb a második munkanapon továbbítani, illetve kézbesíteni kell.

86. § (1) A levelezés biztonsági ellenőrzésének célja a fogvatartás biztonságának a fenntartása, a biztonságot sértő vagy veszélyeztető cselekmények megelőzése.

- (4) Az elítéltnak a hatóságokkal, a nemzetközi szervezetekkel és a védővel való levelezése tartalmilag nem ellenőrizhető. Ha alapos indok merül fel arra, hogy az elítélt részére érkező levelek nem a borítékban megjelölt hatóságtól, nemzetközi szervezettől vagy a védőtől származnak, a levelet az elítélt jelenlétében - jegyzőkönyv egyidejű felvétele mellett - kell felbontani. Az ellenőrzés csak a feladó azonosítására szolgálhat.

AZ ELŐZETES LETARTÓZTATÁS VÉGREHAJTÁSA

233. § Az előzetes letartóztatás végrehajtására a rendelet szabadságvesztésre vonatkozó szabályait az e Fejezetben foglalt eltérésekkel megfelelően alkalmazni kell.

250. § (1) Az előzetesen letartóztatott az intézetben a saját ruháját viselheti, az évszaknak megfelelő felsőruházatból és lábbeliből egy váltásra valót folyamatosan magánál tarthat.

- (2) Ha az előzetesen letartóztatottnak nincs megfelelő saját ruhája, lehetővé kell tenni, hogy azt a letéti pénzből megvásárolja, vagy a csomagküldésre jogosultaktól megkérje.

- (3) Amennyiben a saját ruházat az (1)-(2) bekezdések szerinti módon nem biztosítható, az intézet az előzetesen letartóztatottat - segélyként - az évszaknak megfelelő polgári ruházattal látja el.